

Uit de uitnodiging voor het weekend

...we hebben het weekend de titel 'droomreis' meegegeven, omdat we dan met elkaar op reis gaan, op zoek naar onze dromen, onze idealen, onze hoop....

...we vragen je een reisverhaal mee te nemen, een verhaal dat je wilt delen, over die dealen, dromen, hoop. Het mag ook een gedicht zijn, of een schilderij, of.... (niet meer dan 5 minuten)

De weg van de hoop

Diep in onszelf dragen we de hoop.
Als dat niet het geval is,
is er geen hoop meer.

Hoop
is een kwaliteit van de ziel
en hangt niet af
van wat er in de wereld gebeurt.

Hoop
is niet voorspellen
of vooruitzien.
Het is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
voorbij de horizon verankerd.

Hoop
in deze diepe en krachtige betekenis
is niet hetzelfde als vreugde
omdat alles goed gaat
of bereidheid je in te zetten
voor wat succes heeft.

Hoop
is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet alleen
omdat het kans van slagen heeft.

Hoop
is niet hetzelfde als optimisme.
Evenmin de overtuiging
dat iets goed zal aflopen.
Wel de zekerheid dat iets zinvol is
omgeacht de afloop,
het resultaat.

Václav Havel

Het einde van een reis

Dit is het hervertelde en ingekorte versie van het verhaal 'De oude man en de engel Azriël' van Abel Herzberg.

De levensreis van de oude man was bijna ten einde. Het was een droomreis geweest, dat wil zeggen dat hij zijn reis begonnen was vol dromen en in de hoop dat hij die dromen op zijn minst voor een deel zou kunnen waar maken.

Zijn dromen waren geen egoïstische wensen, integendeel. Hij droomde van een betere wereld, waarin mensen oog en oor voor elkaar hebben, een wereld waarin de haat is uitgebannen of tenminste ingeperkt. Dát was volgens hem de zin van het leven.

Het had zijn Gods- en wereldbeeld gevormd en hij diende het met hartstocht, hoewel hij het ook keer op keer, telkens weer, verloochende.

En nu, aan het einde van zijn reis, constateerde hij met klimmende verbijstering, dat het onrecht in de wereld gedurende zijn leven niet kleiner, maar eerder groter was geworden. Na de verschrikkingen van het Nationaal Socialisme en de Tweede Wereldoorlog, was er de verwachting van een betere wereld geweest, een nieuw begin, waarin voor het oude kwaad geen plaats meer was. Maar dat was een illusie gebleken, want overal was het kwaad weer opgedoken, soms in andere vormen en op andere plaatsen, want de tijden veranderen. Maar verminderd was het kwaad niet.

En diep in zijn binnenste hoorde hij een stem, die zei: Wat stelt die droom van je voor? Zijn de idealen die je had ooit meer geweest dan verbeelding? En is wat je hebt aangezien voor de zin van het bestaan iets anders geweest dan het verhullen van de zinloosheid?

Wat is je antwoord? Wat is het ooit geweest?

En vooral: Wat zijn jouw daden geweest?

De oude man hoorde de verwijtende woorden uit zijn binnenste. Hij besepte ook dat het een monoloog was die hij voerde, en dat een monoloog bij gebrek aan tegenspraak niet in alle opzichten redelijk kon zijn. Maar de bitterheid over de doelloosheid van heel het bestaan werd er niet minder om.

Hoeveel dagen of uren, dacht de oude man, heb ik nog te gaan?

En zou er in deze korte tijd, korter dan een zucht, nog een taak voor mij zijn weggelegd?

Zeg mij, jij, mijn eens zo kostbare godsbeeld, dat ik met zoveel zorg lang in mijn binnenste gekoesterd heb, is er nog een glimp van hoop, iets als een opdracht, dat mij bevrijden kan? Iets hoe gering ook dat op mijn ingrijpen wacht?

'Het is er,' sprak een stem.

De oude man schrok. Hij kende die stem niet. Hij sloeg de ogen op en zag tot zijn verbazing dat er een vreemdeling op de bank tegenover hem zat.

'Het is er,' herhaalde deze, als om hem gerust te stellen.

De oude man had nog nooit zo'n vreemde verschijning gezien.

Een grijsaard als ik, dacht hij, en toch rimpelloos, met een jong gezicht, feilloos gekleed en gekapt. Maar in zijn stem klinkt iets van teleurstelling en moeheid.

'Ik ben ook geen mens,' zei de vreemde bezoeker die de gedachte van de oude man blijkbaar raden kon.

'Wie ben je dan', vroeg deze.

'Ik ben een engel, of als je dat liever is, een idee. Mij is dat om het even. Mijn lot is in elk geval onsterfelijkheid.'

'Hoe heet je dan, engel?', vroeg de oude man, ietwat sarcastisch.

'Mijn naam is Azriël, wat zoals je weet betekent: 'God is mijn hulp'. Zo hebben de mensen mij genoemd.'

'Ik geloof niet, dat God helpt. Vertel me alleen maar wat je hier komt doen. Welke goddelijke hulp kom je brengen? Troost misschien? Die heb ik niet nodig.', zei de oude man bijtend.

'Ik kom niets brengen,' zei Azriël. 'Troost al helemaal niet. Ik kom als bedelaar. Ik kom jou niet helpen, jij moet mij helpen.'
De oude man begreep hem niet. Toen begon de engel te vertellen.

Hij is een der meest onderdanige dienaren van God geweest. Zelfs toen de mens geschapen was en in de Hof van Eden van alle heerlijkheden daar genoot, was hij niet jaloers en afgunstig geweest, zoals veel andere engelen. Hij had de komst van de mens toegejuicht en God om de schepping van de mens meer geprezen dan ooit tevoren.

Maar de mens had gegeten van de verboden vrucht en wist daardoor het verschil tussen goed en kwaad. En dat kwaad had God bestraft door de mens uit het paradijs te verdrijven. Toen was de twijfel over Gods besluit in hem gerezen; en met die twijfel een diep verdriet. En God, die dit merkte, had hem gevraagd: 'Azriël, trouwste van al mijn dienaren, wat is je verdriet?'

Azriël had lang gezwegen, omdat hij bang was ondankbaar te zijn of onrechtvaardig, maar tenslotte had hij opgebiecht wat hem kwelde.

Niet de schepping van de mens had hem verdrotten, niet zijn zonde en niet de straf die hem was opgelegd, hoe zwaar die ook was, maar het lot van de mens en de zorg om diens toekomst, daarover had hij verdriet.

'Hoe moet de mens de aarde bewonen en bewerken? Wie heeft hem dat geleerd?

Hij weet nu wat goed en slecht is, maar wie zal hem tonen het goede te volgen en het kwade te mijden? Wie zal hem vertellen hoe hij zijn nageslacht opvoeden moet? Wie zal hem raden als de twijfel hem pijnigt? Wie zal zijn tranen drogen, de vrucht van verijdelde hoop? Wie zal hem op de gevaren wijzen van zijn overmoed en hem leren zijn driften te beheersen, zodat hij zich niet tot slaaf van zijn lusten verlagen moet?

Zeg me niet, goede God, dat dit alles nu juist tot de menselijke plicht behoort. Maar de mens is te zwak om die plicht te volbrengen. Wat hij nodig heeft is hulp.'

Toen had God Azriël toestemming gegeven om naar de aarde af te dalen om de mens te helpen of tenminste te behoeden voor struikelen. Maar hij had gewaarschuwd voor teleurstellingen.

En die teleurstellingen kwámen. Het bleek een smadelijke illusie dat de mens met wat hulp op de goede weg kon worden gehouden. Wie zou dat beter begrijpen dan de oude man tot wie Azriël sprak. Want deze kende de wereld, terwijl hij, Azriël nooit meer gezien had dan het oneindige uitspannel, waar geen schuld en geen struikelen bestond.

Van mens tot mens was hij gegaan, van landstreek tot landstreek, jaren, eeuwen lang. Hij had zijn vleugels afgelegd en zich voorgedaan als boeteprediker, wijsgeer, profeet, heilige. Hij had hen voorgelezen uit alle heilige schriften die er bestonden. Hij had hun alle geboden en verboden voorgehouden, hij had zich beroepen op alle leefregels die de mens voor zijn bestwil had te volgen. En soms had hij met straffen gedreigd die de mens zouden overkomen als hij zich van dat alles niets aantrok.

Vaak luisterden de mensen, vaker hoorden zij, maar zelden deden ze naar wat hen gezegd werd. Hij wilde niet zeggen dat zijn pogingen altijd nutteloos waren geweest. maar telkens was het de menselijke zwakte die over hem had gezegevierd.

Tegenover de haat, die hij geregeld had ontmoet, had hij de verzoenende kracht van de liefde herinnerd. Vergeefs!

De verbittering over het zware lot dat zij hadden te dragen werd niet verlicht door de troost die hij getracht had te brengen. En als zij onrecht ondervonden, of zich dat alleen maar hadden verbeeld, dan was er nooit wraak genoeg, en de naijver had geleid tot de meest redeloze broedermoord.

En daar stond hij nu, de engel Azriël, de meest begunstigde bode van God,

Wat had hij bereikt? Niets. Hij schaamde zich diep. En nu... en nu. De engel Azriël haperde.

'Wat nu', vroeg de oude man, die met klimmende aandacht geluisterd had.

Veel van wat de engel vertelde was hem uit het hart gegrepen. 'Wat nu'.

Na lang aarzelen bracht de ander er ten slotte uit: 'Jij bent een oude man, je hebt lang geleefd, veel korter dan ik maar met niet minder ervaring. Kun jij me helpen? Heb jij raad voor me? Ik weet niet meer wat ik moet doen, in mij is alleen de schaamte overgebleven.'

De oude man was helemaal verbijsterd.

'Kan een oude man als ik een hemelbewoner raad geven?

Kan een sterveling, een sterveloze voorgaan in wijsheid?'

'Dat kan,' zei Azriël. 'De sterveling vreest het einde en lijdt, heeft lief en haat. De naijver vreet aan hem, maar hij is ook in staat daarvan afstand te doen. Troebel is zijn bloed, maar tevens verlangt hij naar reinheid. Hij weet.

Maar wat weten engelen, in onze onsterfelijkheid? Zijn we goed omdat wij niet slecht kunnen zijn? Omdat wij eeuwig zijn, is wat de mensen "tijd" noemen voor ons onbestaanbaar.

Als wij slechtheid waarnemen in de wereld, kan elke verbetering wachten.

De mens heeft haast. Wij niet. Is dat een deugd?

Wat ik op mijn omzwervingen geleerd heb is, dat de wereld in zijn eindeloze verscheidenheid misschien wel de proeftuin is van God, die uit haar praktijken en de gevolgen daarvan opmaken kan, hoe het zaad van goed en kwaad ontkiemt.

Luister naar mij, oude man, het moet een onmetelijk voorrecht zijn van die onmetelijkheid deel uit te maken, en deze ook in jezelf te kunnen dragen, dat wil zeggen een sterfelijk mens te zijn. Weet je nu waarom ik naar je toe gekomen ben om raad?'

Over deze woorden heeft de oude man lang nagedacht.

Was het een voorrecht om een sterfelijk mens te zijn?

Toen zei hij tegen de engel Azriël:

'Hier is mijn raad.

Ga naar God en als deze je vraagt wat je bereikt hebt, zeg hem dan: ik heb een oude en verworpen man het sterven licht gemaakt. Dan zal hij je zegenen en zeggen: dat is genoeg.'

En toen de oude man dit gezegd had, voelde hij zich moe. Zo moe dat hij zijn ogen sloot. Hij heeft ze nooit meer geopend.

De engel Azriël stond op, boog zich over de oude man heen, kuste de dode op zijn mond en verdween.

Kinderen kwamen de kamer binnen. Zij liepen op hun tenen en fluisterden: 'Grootvader is gestorven'. Zij huilden. Alleen een enkele zei, en zijn stem klonk nauwelijks luider dan een gedachte: 'Geloofd zij de rechter der Waarheid.'